

Het 'medicijnenpakket' van de huisarts

Een verkennend onderzoek

G.Th. VAN DE POEL
S.C. WICHERINK
E. VAN DER DOES

In dit verkennend onderzoek is aan de hand van ziekenfondsgegevens onderzocht welke geneesmiddelen huisartsen in Rotterdam en in de regio Zwolle regelmatig voorschrijven. De 'standaard' blijkt uit ongeveer 90 geneesmiddelen te bestaan. In Rotterdam werden per week 180 voorschriften per 1000 ziekenfondsverzekerden afgegeven, in Zwolle 108. Er zijn duidelijke verschillen in de voorschrijffrequentie per geneesmiddelengroep; binnen de geneesmiddelengroepen zijn de verschillen echter klein.

Van de Poel GTh, Wicherink SC, Van der Does E. Het 'medicijnenpakket' van de huisarts. Een verkennend onderzoek. Huisarts Wet 1990; 33(4): 145-7.

Dr. G.Th. van de Poel, huisarts; Dr. S.C. Wicherink, 2e apotheker, apotheek Delfshaven; Prof. dr. E. van der Does, huisarts, hoogleraar huisartsgeneeskunde.

Correspondentie: Dr. G.Th. van de Poel, Rotterdams Universitair Huisartsen Instituut, Mathenesserlaan 264a, 3021 HR Rotterdam.

Inleiding

In 1985 werd overeenstemming bereikt over een intentieverklaring van de staatssecretaris van WVC, de LHV, de KNMP en de VNZ over het farmacotherapiebeleid. Dit beleid is gericht op het medisch en economisch verantwoord voorschrijven en afleveren van geneesmiddelen.

Tot een uitvoering van deze verklaring op landelijk niveau is het niet gekomen. Niettemin besloten de Plaatselijke Huisartsen Verenigingen van Rotterdam en Capelle a/d IJssel, de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter Bevordering der Pharmacie, departement Rotterdam (openbare en ziekenhuisapothekers), de Vereniging van Rotterdamse Medische Specialisten en de Stichting Ziekenfonds Rotterdam een Regionale Medisch Pharmaceutische Commissie op te richten voor het werkgebied van de Stichting Ziekenfonds Rotterdam.¹

Bij het herzien van het formularium 1988 rees in deze Commissie de vraag, welke geneesmiddelen 'regelmatig' door de Rotterdamse huisartsen worden voorgeschreven. Besloten werd na te gaan welke geneesmiddelen gemiddeld eenmaal per week of vaker worden voorgeschreven door huisartsen met een normpraktijk (n=2350); dat is dus minimaal 50 maal per jaar. In tweede instantie is onderzocht of de aldus gevonden lijst van regelmatig voorgeschreven geneesmiddelen ook geldt voor de regio Zwolle.

Methode

De Rotterdamse gegevens zijn afkomstig van de Stichting Ziekenfonds Rotterdam (SZR), die haar werkgebied heeft in Rotterdam en enkele omliggende gemeenten. In totaal staan bij dit ziekenfonds 250 huisartsen onder contract, die in 1987 de zorg hadden voor 445.176 ziekenfondsverzekerden. Voor deze groep kon de SZR naar geneesmiddel gespecificeerde voorschrijfggegevens verschaffen.

De Rotterdamse huisartspraktijken tellen in 1987 gemiddeld 1780 ziekenfondspatiënten. 'Eenmaal per week of vaker voorgeschreven in een normpraktijk' komt dus overeen met 40 voorschriften of meer per

jaar; dat is in totaal ongeveer 5000 voorschriften.

Bij het tellen van de voorschriften is niet gelet op dosering, toedieningsvorm en gebruikte naam (generiek of specialité), maar alleen op de werkzame stof. Verder zijn toevoegingen geteld bij de oorspronkelijke stof, zoals Ascal[®] bij acetosal, paracetamol/coffeïne bij paracetamol, en Augmentin[®] bij amoxicilline.

Het Regionaal Ziekenfonds Zwolle (RZZ) is een middelgroot ziekenfonds, met als werkgebied de regio Zwolle; deze bestaat uit enige kleine steden en platteland. Het RZZ voert regelmatig onderzoek uit naar het voorschrijfgedrag van de gecontracteerde huisartsen. Ten behoeve van dit onderzoek is een lijst van de meest voorgeschreven middelen ter beschikking gesteld.

Bij het RZZ waren in 1987 180.000 personen verzekerd en stonden 106 – al dan niet apotheekhoudende – huisartsen onder contract. De gemiddelde huisartspraktijk telt hier 1690 ziekenfonds-verzekerden. 'Eenmaal per week of vaker voorgeschreven in een normpraktijk' komt dus neer op 36 voorschriften of meer per jaar; dat is in totaal circa 4000 voorschriften.

In de gegevens van de RZZ zit een systematische fout, met name bij de antibiotica en de respiratoire preparaten. Zo zijn in Rotterdam onder 'amoxicilline' alle merken loco's en (parallel-import) specialités van alle sterktes en toedieningsvormen begrepen (40 stuks), terwijl voor de regio Zwolle slechts de cijfers van twee specialités beschikbaar waren. Hierdoor zal een aantal geneesmiddelen in feite vaker zijn voorgeschreven dan uit de tabellen blijkt.

Resultaten

De ziekenfondsverzekerden in de regio Rotterdam krijgen gemiddeld 9,0 keer per jaar een geneesmiddel voorgeschreven, in de regio Zwolle 5,4 keer.

Van de door de SZR geregistreerde middelen worden er 88 'regelmatig' voorgeschreven. Deze 88 middelen zijn ingedeeld in 10 groepen en per groep gerangschikt naar voorschrijffrequentie. De 88 geneesmiddelen vormen samen 60 procent van de voorschriften in Rotterdam.

Tabel 2 Aantal voorschriften per week per 1000 ziekenfonds-verzekerden voor de verschillende geneesmiddelengroepen.

Geneesmiddelen	SZR	RZZ	Geneesmiddel	SZR	RZZ
<i>Anticonceptiva</i>			<i>Pijnstillers en antirheumatica</i>		
Marvelon®	1,76	1,32	Ibuprofen	2,22	1,54
Microgynon®-30/Stederil-30®	1,76	1,76	Diclofenac (natrium)	1,76	1,32
Trigynon®/Trinordiol®	1,10	0,88	Ascal®/Acetosal	1,32	0,66
Ministat®	0,66	0,35	Naproxen	1,32	0,40
Microgynon 50®/Stederil-d®	0,44	–	Indomethacine	0,88	–
<i>Antihistaminica</i>			Baralgin®	0,44	–
Promethazine	3,08	2,70	Glafenine	0,44	0,66
Cinnarizine	0,44	0,44	<i>Sedativa en hypnotica</i>		
Terfenadine	0,44	0,44	Oxazepam	2,92	1,98
<i>Cardiovasculaire middelen</i>			Diazepam	2,20	1,76
Moduretic®	2,22	0,66	Nitrazepam	1,76	1,54
Digoxine	2,22	1,33	Temazepam	1,76	1,76
Furosemide	2,22	1,33	Lorazepam	1,32	0,88
Atenolol	1,54	0,35	Flunitrazepam	0,88	0,88
Metoprolol	1,32	1,32	Bromazepam	0,44	–
Acenocoumarol	1,10	1,54	Amitriptyline	0,44	–
Cedocard®	0,88	0,88	Flurazepam	0,44	0,36
Propranolol	0,88	0,40	<i>Uitwendige middelen</i>		
Nitroglycerine	0,88	0,88	Rhinoguttæ xylomethazoloni FNA	2,64	0,88
Nifedipine	0,88	0,35	Cremor capsici comp. FNA	1,76	0,44
Alfa-Methyl dopa	0,88	–	Daktarin® crème	1,10	0,88
Dyta-urese®	0,88	1,33	Cremor/unguentum hydrocortisoni FNA	0,88	0,44
Enalapril	0,88	–	SRL-gelei VSM	0,88	0,28
Dytenzide®	0,22	0,44	Cremor/unguentum triamcinoloni FNA	0,88	0,44
Dipyridamol	0,22	0,76	Betadine® oplossing/zalf/shampoo/zalfglazen	0,66	–
<i>Diverse geneesmiddelen</i>			Hirudoïdzalf®	0,66	–
Vitamine B-complex	2,22	1,76	Alcohol ketonatus 70	0,66	0,40
Insuline	1,32	–	Benzoylperoxide oplossingen	0,44	–
Influvac® e.d.	0,88	0,35	Otoguttæ lidocaini FNA	0,44	–
Prednison	0,88	0,66	Timoptol® oogdruppels	0,44	–
Glibenclamide	0,88	0,44	Daktacort® crème/unguentum	0,44	0,44
Ferrofumaraat	0,88	0,44	Sofradex® oog/oordruppels	0,44	–
Ferro-gradumet®	0,88	0,66	<i>Antibiotica en antimycotica</i>		
Thyrax®	0,66	–	Amoxicilline	3,96	0,88
Tolbutamide	0,44	0,40	Doxycycline	2,64	0,66
Fenfluramine	0,44	–	Fenicilline	0,88	–
Inhibin®	0,44	–	Cotrimoxazol	0,88	–
<i>Gastro-intestinale middelen</i>			Tetracycline	0,44	0,88
Domperidon	1,54	0,44	Clotrimazol	0,44	–
Lactulose	1,10	0,88	Nitrofurantoïne	0,44	–
Ranitidine	0,88	0,44	<i>Respiratoire middelen</i>		
Cimetidine	0,88	0,44	Salbutamol	2,92	1,32
Loperamide	0,88	0,44	Theophylline	1,54	–
Antagel	0,88	0,88	Acetylcysteïne	1,32	0,66
Gaviscon®	0,66	–	Becotide®	1,10	0,44
Bisacodyl	0,44	–	Mixtura resolvens FNA	0,66	0,66
Mebeverine	0,44	0,28	Broomhexine	0,88	0,44
Mebendazol	0,40	0,44	Codeïne	0,66	0,44
<i>Pijnstillers en antirheumatica</i>			Rhinathiol	0,44	–
Paracetamol/Paracetamol/coffeïne	7,04	4,84	Ipratropiumbromide	0,44	0,36
			Sir Noscapine	0,25	0,44

– = gegeven ontbreekt

Tabel 1 Aantal voorschriften per 1000 ziekenfonds-verzekerden per week, en de procentuele verdeling van deze voorschriften in Rotterdam (SZR; n = 180,0) en de regio Zwolle (RZZ; n = 108,1).

Geneesmiddelengroep	SZR		RZZ	
	per week per 1000	procentueel	per week per 1000	procentueel
Anticonceptiva	6,0	3,3	4,0	3,7
Antihistaminica	4,0	2,2	3,6	3,3
Cardiovasculair	16,9	9,4	11,1	10,3
Diversen	9,8	5,4	4,7	4,3
Gastro-intestinaal	8,4	4,7	4,7	4,3
Pijnstillers/antirheumatica	16,0	8,8	9,4	8,6
Sedativa/hypnotica	12,7	7,0	9,4	8,6
Uitwendige middelen	13,3	7,4	4,0	3,7
Antibiotica/antimycotica	10,7	5,9	2,2	2,0
Respiratoir	10,7	5,9	4,7	4,3
Overige	71,5	40,0	42,2	46,9

Van de door de RZZ geregistreerde middelen werden er 55 'regelmatig' voorgeschreven; hieronder waren vier 'nieuwe' geneesmiddelen.

Uit de tabellen 1 en 2 is het volgende af te lezen:

De huisarts in Zwolle schrijft relatief meer cardiovasculaire middelen, anticonceptiva, sedativa/hypnotica en antihistaminica voor. Cardiovasculaire middelen worden in beide regio's veruit het meest voorgeschreven; tussen beide regio's bestaan echter aanzienlijke verschillen in de keuze van de diuretica. Anticonceptiva vormen meer dan 3 procent van het voorschrijfvolume; op één uitzondering in Rotterdam na zijn dit alleen sub-50 pillen. Op de Zwolse lijst komen onder de hypnotica/sedativa geen antidepressiva voor, in tegenstelling tot de Rotterdamse lijst. Verder valt de hoge voorschrijffrequentie van flunitrazepam in beide regio's op.

De Rotterdamse huisarts schrijft relatief meer gastro-intestinale middelen, pijnstillers, middelen voor uitwendig gebruik en middelen in de groep 'diversen' voor. We zien dat bisacodyl en Gaviskon® niet op de Zwolse lijst staan. Het verschil tussen beide regio's in de groep 'diversen' is vooral een gevolg van het feit dat in Rotterdam meer geneesmiddelen op deze lijst voorkomen.

De verschillen bij de pijnstillers zijn groot; zo wordt in Rotterdam bijvoorbeeld veel vaker paracetamol of paracetamol/coffeïne voorgeschreven. In Zwolle ontbreken indomethacine en baralgin®. Middelen voor uitwendig gebruik worden in Rotterdam meer dan tweemaal zo vaak voorgeschreven als in de regio Zwolle.

De antibiotica en respiratoire middelen zijn onderling niet vergelijkbaar vanwege de beperkte gegevens van het RZZ.

Beschouwing

Er is een duidelijk verschil tussen de twee regio's in het aantal voorschriften per patiënt per jaar. Een mogelijke oorzaak is het verschil in mobiliteit, dus het verschil tussen platteland en grote stad. De consultfrequentie is in de stad hoger dan op het platteland. Van Es e.a. geven de volgende cijfers voor het gemiddeld aantal consulten per verzekerde per jaar in 1970: platteland 3,9, kleine stad 5,5, grote stad 4,2.³ Een hogere consultfrequentie leidt tot een groter voorschrijfvolume.^{4 5}

Een tweede mogelijke oorzaak is het verschil in de ziekenfondspopulaties (dus in de praktijkpopulatie). De Rotterdamse populatie heeft 4 procent meer 65-plussers en ruim 1 procent meer vrouwen dan de Zwol-

se; bij de SZR is 16,7 procent van de verzekerden ouder dan 65 jaar en 53,8 procent van deze groep bestaat uit vrouwen; bij de RZZ is 12,6 procent van de verzekerden ouder dan 65 jaar en van hen is 52,7 procent vrouw. Van deze factoren is aangetoond dat ze leiden tot verschillen in voorschrijfvolume.⁶

Het geringere aantal voorschriften voor acenocoumarol in Rotterdam en verschillen in voorgeschreven diuretica kunnen waarschijnlijk worden verklaard door een verschillend beleid van de specialisten in de twee regio's.

Literatuur

- ¹ Anoniem. Het Rotterdams Formularium. Rotterdam: Stichting Ziekenfonds Rotterdam, 1988.
- ² Meilink JW, Van de Poel GTh, Jaspers Th. Het voorschrijven van geneesmiddelen. Therapie Informatorium. Alphen a/d Rijn: Samson Stafleu, 1987.
- ³ Van Es JC, Pijlman HR. Het verwijzen van ziekenfondspatiënten in 122 Nederlandse huisartspraktijken. Huisarts Wet 1970; 13: 433-49.
- ⁴ Van Vliet RCJA, Van de Ven WPMM. Analyse van medische consumptie en verschillen tussen ziekenfonds- en particulier verzekerden II [Interimrapport]. 's-Gravenhage: SWOKA.
- ⁵ Van Vliet RCJA, Van de Ven WPMM. Analyse van verschillen in medische consumptie tussen ziekenfonds- en particulier verzekerden. Gezondheid en Samenleving 1982; 3: 54-72.
- ⁶ Van de Poel GTh. Samenwerking van huisartsen en apothekers [Dissertatie]. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam, 1988. ■

NOTA BENE

Als je gereedschap slechts bestaat uit een hamer, heb je de neiging om alle problemen te behandelen alsof het spijkers zijn. Stelling bij: Schokker P. Craniomandibular disorders in headache patients [Dissertatie]. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 1989.